

โคราชจีโอพาร์ค 2 : การท่องเที่ยวเชิงธรณี

โคราชจีโอพาร์คหรืออุทยานธรณีโคราช ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานธรณีระดับจังหวัด ตั้งแต่ พ.ศ. 2558 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา นายธงชัย ลืออดุลย์ และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ อำนวยการ คณะผู้บริหารและจัดตั้งสำนักงานอุทยานธรณีโคราชที่พิพิธภัณฑน์ไม้กลายเป็นหิน เพื่อเป็น ศูนย์กลางการบริหารประสานงานกับเครือข่ายในพื้นที่ 5 อำเภอ โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายวิเชียร จันทรโณทัย ใน พ.ศ. 2559

บทบาทหรือพันธกิจหลักของอุทยานธรณีโคราชตามแนวทางของยูเนสโก คือ การอนุรักษ์ การศึกษา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมสำคัญ ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีหรือโลกในทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะครอบคลุมทั้งแหล่งธรณีวิทยา กับแหล่งนิเวศวิทยาและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กันกับ แหล่งธรณีวิทยา เช่น ประเพณีกินเข้าค่าที่อำเภอสูงเนิน จัดที่ปราสาทหินเมืองแขก ปราสาทซึ่งใช้วัสดุหินจาก แหล่งหินตัดหรือเนินเขาที่เป็นหินทราย

เนื่องจากลักษณะสำคัญของโคราชจีโอพาร์ค คือ ดินแดนประตูของที่ราบสูงโคราชในพื้นที่ลุ่มน้ำ ลำตะคองตอนกลางถึงตอนล่าง โดยมีสัณฐานภูมิประเทศเด่น คือ เขาควงสตาหรือเขาอู่ไต้ที่เป็นหินทรายกับ ลำตะคองที่เป็นธารน้ำบรรพกาลไหลกัดกร่อนบนพื้นที่หินฐานส่วนใหญ่เป็นหินทราย

เขาควงสตาหรือเขาอู่ไต้บริเวณประตูสู่ที่ราบสูงโคราช

แต่สิ่งที่เป็นความพิเศษเฉพาะพื้นที่ (Unique) ในทางธรณีวิทยา คือ ฟอสซิลไดโนเสาร์และสัตว์ร่วมยุคจำนวนมากและหลากหลายชนิดในชั้นหินกรวดมนปนปูนที่แทรกสลับชั้นอยู่กับหินทราย ในเขตอำเภอเมืองฯ และฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์และสัตว์ร่วมยุค รวมทั้งไม้กลายเป็นหินที่สะสมตัวอยู่ในชั้นตะกอนร่วนกรวดทราย ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติและอำเภอเมืองนครราชสีมา จนอาจกล่าวได้ว่า เมืองโคราช คือ **มหานครแห่งบรรพชีวิน หรือพาลีออนโตโพลิส**ของโลก นอกจากนี้ ในด้านนิเวศวิทยาของพื้นที่ ระบบนิเวศวิทยาป่าเต็งรังถือว่า มีความโดดเด่นกว่าป่าประเภทอื่นๆ ส่วนด้านวัฒนธรรมของพื้นที่และผู้คนส่วนใหญ่ที่เด่นและแตกต่างจากอุทยานธรณีอื่นๆ คือ วัฒนธรรมไทยโคราช ดังนั้น เมื่อนึกถึงอัตลักษณ์อุทยานธรณีโคราช ก็สมควรที่จะนึกถึง **“ดินแดนแห่ง 1 เขา 1 หิน 1 ป่า 1 ลำน้ำ 1 วัฒนธรรม กับ 3 ซาก !?”** ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

เขาสตาเขาขนานจิต ตรงข้ามเขายายเที่ยง

ประตูสู่ที่ราบสูงโคราชตามทิศทางถนนมิตรภาพเก่า

การเดินทางท่องเที่ยวจากส่วนกลางของประเทศ ผ่านอำเภอปากช่องและเข้าสู่ประตูที่ราบสูงโคราชที่แท้จริง ย่อมเป็นช่องเขาระหว่างเขายายเที่ยงกับเขาขนานจิต ซึ่งมีทั้งถนนมิตรภาพ ทางรถไฟ ท่อก๊าซ และลำตะคองตัดผ่าน รวมทั้งเป็นทำเลที่ตั้งเขื่อนลำตะคองที่ส่งน้ำหล่อเลี้ยงชาวอุทยานธรณีโคราชกว่าเจ็ดแสนคน จุดชมวิวยามเขายายเที่ยงบริเวณอ่างพักน้ำตอนบนและผายายเที่ยง เป็นจุดที่เห็นผาชันของที่ราบสูงโคราชทางด้านทิศเหนือที่ถูกขอยแบ่งเป็นเขาเขาสตาหรือเขาไต้หินทราย ซ้อนๆ ต่อเนื่องกันไป และจะเห็นด้านลาด

วิวจากผายายเที่ยง

วิวอ่างพักน้ำตอนบน

ขึ้นไปทางตะวันออกตามทิศทางการเอียงเทของชั้นหิน ลักษณะคล้ายกับเขาพระวิหารทั้งเนื้อหินและภูมิประเทศ ในทางธรณีวิทยาจึงเรียกชุดชั้นหินนี้ว่าหมวดหินพระวิหาร มีความต้านทานสูง จึงคงทนต่อการสึกกร่อนและคงเหลือเป็นภูเขาที่ข้างหนึ่งชันข้างหนึ่งลาด สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 400 ถึง 700 กว่าเมตร ขณะที่ภูมิภาพที่เห็นทางด้านตะวันตกในเขตอำเภอปากช่องหรือมวกเหล็ก จะเห็นภูเขาหินปูนยอดขยุกขยิกเพราะการละลายได้จากน้ำฝน วิถีชีวิตของผู้คนใน 2 พื้นที่นี้จึงแตกต่างกัน

แหล่งแกะสลักหินทรายบ้านหนองบัว
ต.คลองไผ่ อ.สีคิ้ว

ภาพเขียนสีถ้ำเขาจันทน์งาม
ต.ลาดบัวขาว อ.สีคิ้ว

ผ่านประตูที่ราบสูงไปตามถนนมิตรภาพ พื้นที่ลาดทางด้านตะวันออก ในเขตตำบลคลองไผ่ เป็นแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากหินทรายในท้องถิ่นใหญ่ที่สุดและหลากหลายรูปแบบที่สุดของประเทศ ขณะที่พื้นที่ลาดเขาทางด้านตะวันออกอีกแห่งหนึ่ง มีโขดหินโผล่และเพิงผาของหินทราย ชื่อถ้ำเขาจันทน์งาม มีภาพเขียนสีของชาวโคราชโบราณเมื่อ 3-4 พันปีก่อน ที่บ่งบอกวิถีชีวิตเก็บของป่าล่าสัตว์ และพิธีกรรมในยุคหินใหม่ ส่วนบริเวณสันเขาที่ทอดยาวไปทางตะวันออกเฉียงใต้มียอดเขาเขาสตาที่สูงกว่า 700 เมตร เป็นที่ตั้งของเจดีย์และวัดป่าภูผาสองที่ถ้ำลิงการ สวยงาม และพยายามอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คล้ายกับธรรมชาติเดิม

พื้นที่บนภูเขา ลาดเขาของขอบที่ราบสูง ไปจนถึงที่ราบลูกคลื่น และที่ราบทางตะวันออกสุดของอุทยานธรณีโคราช เป็นระบบนิเวศของป่าเต็งรัง ที่มีไม้เด่น คือ เต็ง รัง พลวง เหียง ยางกรวดและอื่นๆ อีกนับร้อยชนิด โดยมีแหล่งเรียนรู้ ท่องเที่ยวทัศนศึกษาที่สำคัญของอุทยานธรณี 2 แห่งด้วยกันคือ ศูนย์อนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ คลองไผ่ อำเภอสีคิ้ว และโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ หนองระเวียง อำเภอเมืองนครราชสีมา

พระธาตุจอมผา วัดป่าภูผาสอง

แหล่งหินตัดสีคิ้ว

พื้นที่ถัดจากแนวขอบที่ราบสูงไปทางตะวันออกระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตรเศษ มีแนวเขาเขาสตาอีก 1 แนว ขนานกับแนวแรก และถูกซอยแบ่งเป็นเขาโดดหินทรายที่ด้านทาน ลักษณะหิน อายุ และสัณฐานภูมิประเทศเหมือนเนินเขาแถบภูพานในจังหวัดกาฬสินธุ์ ในทางธรณีวิทยาจึงเรียกว่าหมวดหินภูพาน นับเป็นเนินเขาใกล้แหล่งชุมชนโบราณแถบริมลำตะคองและริมแม่น้ำมูลมากที่สุด จึงปรากฏร่องรอย

ของการสกัดหินในแหล่งหินตัดสร้างปราสาทหินเมื่อกว่า 1,000 ปีก่อน ในเขตตำบลมิตรภาพของอำเภอสีคิ้ว รวมทั้งมีร่องรอยการกระทำของน้ำไหลบนเนินเขาเหิบ ที่เรียกว่าหลุมรูปหม้อหรือกุมภลักษณ์นั้นบรื้อยหลุม ตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางมากกว่า 2 เมตร ลักษณะดังกล่าวนี้ยังปรากฏให้เห็นใน เขาเขาสตาลูกอื่นๆ ที่อยู่ในแนวเดียวกัน เช่น ที่เขาสามสืบสว่าง ในตำบลมะเกลือเก่า

กุมภลักษณ์หรือหลุมรูปหม้อที่เขาเหิบ อ.สีคิ้ว

กุมภลักษณ์ที่เขาสามสืบสว่าง อ.สูงเนิน

ชุมชนโบราณแถบลำตะคอง เมื่อกว่า 1,300 ปีก่อน เป็นชุมชนสมัยทวารวดีที่นับถือพุทธศาสนา จึงมีหลักฐานของคูน้ำคันดินเมืองเสมา พระนอนหินทรายที่เก่าที่สุดในประเทศไทย และธรรมจักรศิลาหินทราย กับใบเสมาที่แกะสลักจากหินทรายที่บ้านหินตั้งนอกเมืองเสมา เมืองซึ่งคาดว่าเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีจนาศะ ต่อมาในสมัยขอมราว 1,000 – 800 ปีก่อน มีหลักฐานของปราสาทหินเมืองแขก-โนนภู-เมืองเก่า ที่ตำบลโคราษของอำเภอสูงเนิน โดยปราสาทหินเมืองแขกจัดเป็นศาสนสถานหินทรายชาวทวารวดีในศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ ใช้ปราสาทในการประกอบพิธีกรรมถวายแด่พระศิวะ ปัจจุบันมีการจัดงานประเพณี “กินเข่าค้ำ” ทุกปี

พระนอนหินทราย อ.สูงเนิน

ปราสาทเมืองแขก อ.สูงเนิน

แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในอุทยานธรรมมีหลายแหล่ง สัมพันธ์กับชั้นหินทรายที่ด้านทานและ ไม่ด้านทาน แต่มักมีน้ำตกเฉพาะฤดูฝน เช่น น้ำตกวะภูแก้ว ตำบลมะเกลือใหม่ ยกเว้นน้ำตกตามร่องน้ำใน ลำตะคอง เช่น น้ำตกวังเณร ในตำบลมะเกลือเก่า ซึ่งเป็นน้ำตกที่ชาวเมืองนครราชสีมานิยมไปเที่ยวกันมาก

ที่สุด หากมีการจัดการที่ดี ด้วยการมีส่วนร่วมจากชุมชนท้องถิ่นกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานและเกิดความยั่งยืนได้

น้ำตกวะภูแก้ว ต.มะเกลือใหม่

น้ำตกวังเณร ต.มะเกลือเก่า

แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ประเภทแหล่งแร่ มีแหล่งเกลืออยู่ในบริเวณทางเหนือของอำเภอเมือง นครราชสีมาและอำเภอลำทะเมนชัย โดยเฉพาะแหล่งเกลือที่ตำบลหนองสรวง การผลิตเกลือโดยกรรมวิธีสูบน้ำบาดาลเค็มมาขังในแปลงนาตาก แล้วปล่อยให้ระเหย ทำให้พบว่ามีลำดับการตกผลึกตั้งแต่เกลือแคลเซียม เกลือโซเดียม และเกลือแมกนีเซียม เหมือนการตกผลึกจากน้ำทะเล ย่อมแสดงว่า ภาคอีสานเคยเป็นแอ่งแผ่นดินที่มีน้ำทะเลเข้ามาท่วมขังและระเหยแห้งมาก่อน

นาเกลือ ต.หนองสรวง

แหล่งท่องเที่ยวประเภทซากดึกดำบรรพ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของ อุทยานธรณีโคราช ทั้งนี้เป็นเพราะด้วยความเป็น “มหานครแห่งบรรพชีวิน” หรือ “พาลีออนโตโพลิส” (Paleontopolis) ของนครราชสีมา และการกำเนิดฟิสิธันท์ไม้กลายเป็นหิน ช้างดึกดำบรรพ์ และไดโนเสาร์ มากกว่า 10 ปี ณ บ้านโกรกเดือนห้า ตำบลสุรนารี อำเภอเมืองนครราชสีมา ซึ่งพื้นที่ตำบลนี้และตำบลใกล้เคียง คือ ตำบลโคกกรวด ตำบลโป่งแดง เป็นแหล่งใหญ่ทั้งซากดึกดำบรรพ์ไม้กลายเป็นหิน และไดโนเสาร์รวมทั้ง ผองเพื่อนร่วมยุค ประการสำคัญ คือ ซากดึกดำบรรพ์สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมอายุ 16 ล้านปีถึงหนึ่งหมื่นปีก่อนของ อำเภอเมืองนครราชสีมา และโดยเฉพาะจากแหล่งบรรจุล้าตะกองกับแม่น้ำมูลในอำเภอเฉลิมพระเกียรติที่พบ

พิพิธภัณฑ์ไม้กลายเป็นหิน ช้างดึกดำบรรพ์และไดโนเสาร์

ไม้กลายเป็นหินบริเวณพิพิธภัณฑ์

บ่อหินที่มีฟอสซิลไดโนเสาร์ ต.สุรนารี

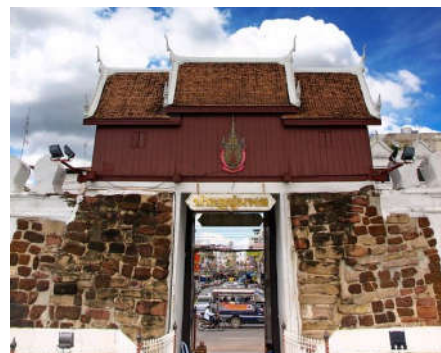

บ่อทรายที่มีฟอสซิลช้างดึกดำบรรพ์ ต.ท่าช้าง

ช้างดึกดำบรรพ์มากที่สุดในโลกถึง 10 สกุล จาก 55 สกุลที่พบทั่วโลก หรือร้อยละ 18 รวมทั้งสัตว์อื่นๆ เช่น แรด ฮิปโป ยีราฟคอสัน ม้าสามนิ้วฮิปโปเรียน อูรังอุตัง กวางแอนติโลป ซาลิโคเธอร์ หมูใหญ่ เมอร์โคโป-เทมัสควายโบราณ เสือเขี้ยวดาบ ไฮยีนา ตะโขง เต่ายักษ์ เป็นต้น จึงทำให้เกิดเครือข่ายอนุรักษ์และการท่องเที่ยว ทั้งที่พิพิธภัณฑ์ช้างดึกดำบรรพ์ ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ พิพิธภัณฑ์ซากดึกดำบรรพ์ ที่ตำบลโคกสูง และโคราชไดโนพาร์คที่ตำบลโคกกรวด อำเภอเมืองนครราชสีมา

ปราสาทหินพนมวัน ต.บ้านโพธิ์

กำแพงประตูชุมพล

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งรวมทั้งแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สัมพันธ์กับแหล่งธรณีวิทยา ยังมีความโดดเด่นในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา เพราะด้วยความเป็นเมืองใหญ่ที่สุด มีประชากรมากที่สุดในภาคอีสาน และมีปราสาทหินอย่างปราสาทหินพนมวันที่มีอายุนับพันปี ไปจนถึงการสร้างเมืองนครราชสีมาใหม่ โดยการออกแบบของนายช่างชาวฝรั่งเศสเมื่อกว่า 360 ปีก่อน ที่ยังมีคูน้ำและกำแพงหลงเหลืออยู่ คือ กำแพงประตูชุมพล ซึ่งมีอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี วีรสตรีของชาวโคราชที่กอบกู้เมืองจากกองทัพกรุงเวียงจันทน์ เมื่อ พ.ศ.2369 ส่วนด้านหน้ากำแพง จะมีการละเล่นเพลงโคราชเป็นประจำ โดยกลุ่มชนไทยโคราชที่ใช้ภาษาโคราช และเป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ของอุทยานธรณี สำหรับผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งการพัฒนาเมืองโคราช สามารถเรียนรู้และท่องเที่ยวชมได้ที่พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา ซึ่งตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

พิพิธภัณฑ์เมืองนครราชสีมา

การแสดงเพลงโคราช

อุทยานธรณีโคราชโดยสรุป จึงหมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มน้ำลำตะคองตอนกลางถึงตอนล่าง มีลักษณะภูมิประเทศและลักษณะทางธรณีวิทยาที่สำคัญในระดับนานาชาติ คือ เขาควงสตาหรือเขาอีโต้หินทรายในบริเวณขอบและใกล้ขอบที่ราบสูงโคราช กับฟอสซิลจำนวนมากและหลากหลายชนิด รวมทั้งนิเวศวิทยาป่าเต็งรังและวัฒนธรรมไทยโคราช ซึ่งพื้นที่และทรัพยากรดังกล่าว จะได้รับการอนุรักษ์และจัดการแบบบูรณาการโดยชุมชนท้องถิ่น เพื่อผลได้ทางเศรษฐกิจและสังคม ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรณีอย่างยั่งยืน

ดังนั้น เมื่อก้าวถึงเอกลักษณ์อุทยานธรณีโคราช หรือโคราชจีโอพาร์ค จึงอาจสรุปสั้นๆ ว่าเป็น “ดินแดนแห่งควงสตาและฟอสซิล” “Cuesta & Fossil Land” ส่วนในด้านอัตลักษณ์ อาจนึกถึง “ดินแดนแห่ง 1 เขา 1 หิน 1 ป่า 1 ลำ 1 วัฒนธรรม กับ 3 ชาก” ก็ได้ (เขาหินป่าล้าธรรมกับ 3 ชาก) อันหมายถึง เขาควงสตา หินทราย ป่าเต็งรัง ลำตะคอง วัฒนธรรมไทยโคราช ชากไม้กลายเป็นหิน ชากช้าง ดึกดำบรรพ์และชากไดโนเสาร์ รวมทั้งผองเพื่อน

โดย... สำนักงานอุทยานธรณีโคราช

สถาบันวิจัยไม้กลายเป็นหินฯ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

26 มีนาคม 2561